משנה · אחרונים · עיקר תוספות יום טוב · סדר טהרות

עיקר תוספות יום טוב על משנה ידים

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקר תוספות יום טוב על משנה ידים

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקר-תוספות-יום-טוב-על-משנה-ידים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
פרק ב 4
משנה א 4
משנה ב 5
משנה ג 5
משנה ד 6
פרק ג 6
משנה א 6
משנה ב 6
משנה ד 6
משנה ה 7
פרק ד 7
משנה א 7
משנה ג 7
משנה ד 7
משנה ה 8
משנה ו 8
משנה ח 8

פרק א

משנה א

א **מֵי רְבִיעִית.** וְנִסַּח אַחֵר מֵרְבִיעִית, כְּלֵי הַמַּחֲזִיק רְבִיעִית. רַשְׁ"י:

ב **לְיָדַיִם.** דִּתְנַן (חֲגִיגָה פ"ב מ"ה) נוֹטְלִין לַיָּדַיִם לַחֻלִּין וְלַמַּעֲשֵׂר וְלִתְרוּמָה, וּסְתָם יָדַיִם אֵינָן אֶלָּא שְׁנִיּוֹת וּפוֹסְלִין תְּרוּמָה וְלֹא חֻלִּין, אֲבָל מִשּׁוּם סְרַךְ תְּרוּמָה תִּקְּנוּ אַף לַחֻלִּין, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רָגִיל בִּנְטִילַת יָדַיִם וְיִטְּלֵן לִתְרוּמָה. גְּמָרָא:

ג וְכֵן הָא דְּקָאָמַר לְאַרְבָּעָה, דְּמַשְׁמַע וְלֹא לַחֲמִשָּׁה, שֶׁהֲרֵי לֹא נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁעוּר רַק לַמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי, וְכִי אֵיכָא שִׁעוּר לֹא חָשׁוּ כַּמָּה יַגִּיעַ לְכָל אֶחָד רַק שֶׁיַּגִּיעַ עַד הַפֶּרֶק. הָרַ"שׁ:

ד **וּלְמֵאָה.** גָּזְמָא הִיא, כְּלוֹמַר כָּל זְמַן שֶׁמַּסְפִּיקִין לִשְׁפֹּךְ כָּל אֶחָד שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים. טוּר:

ה **רַבִּי יוֹסֵי כו'.** פָּלֵיג אַף בְּרֵישָׁא דִּלְשָׁנַיִם. הָכִי מוּכָח בַּגְּמָרָא:

ו וּכְשֶׁנִּטְלָן בְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית דַּאֲתוּ מִשִּׁירֵי טָהֳרָה. דְּאִלּוּ נְטָלָן מֵרְבִיעִית, הַמַּיִם עַצְמָן טְהוֹרִים, כְּתַנָּא קַמָּא דְּרֵישׁ פֶּרֶק ב', וְעַיֵּן שָׁם בְּהָרַ"ב:

ז דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא טָהֲרוּ אֶת הַיָּדַיִם כָּל מַה שֶּׁמּוֹסִיף עֲלֵיהֶם הֲרֵי הוּא מוֹסִיף טֻמְאָה. הָרַ"שׁ:

משנה ב

ח הָרַ"ב הוֹסִיף זֶה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁנָה כֵּן, וְגַם בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים לֵיתֵיהּ. מִשּׁוּם דְּכָל שֶׁכֵּן הוּא מִכֵּלִים:

משנה ג

ט לְקֹדֶשׁ. וְהַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין נְטִילַת יָדַיִם וּבֵין טְבִילָה, כִּי נְטִילַת יָדַיִם הוּא בְּמַיִם שְׁאוּבִין, וְהוּא שֶׁיְּבֹאוּ מִכֶּלִי בְּכֹחַ נוֹתֵן, אֲבָל שְׁאוּבִין בְּמִקְוֶה לֹא, וְשִׁנּוּי מַרְאֶה פּוֹסֵל, וּבָעִינַן רְבִיעִית לְכָל אֶחָד. וּטְבִילַת יָדַיִם פָּסוּל בִּשְׁאוּבִין, וְצָרִיךְ אַרְבָּעִים סְאָה. הָרַמְבַּ"ם. וְהָרַאֲבַ"ד סְבִירָא לֵיהּ דִּשְׁאוּבִין בְּמִקְוֶה נַמִּי כְּשֵׁרִין לִטְבִילַת יָדַיִם, כֵּיוָן דִּכְשֵׁרִין לְבַעֲלֵי קְרָיִין:

י **פְּסוּלִין.** דּוּמְיָא דְּקִדּוּשׁ יָדַיִם מִן הַכִּיּוֹר דִּכְתִיב הָתָם מַיִם יְתֵרָה. בֵּית יוֹסֵף:

יא דְּתַנָּא קַמָּא סְתָם דְּבָרָיו וְאָמַר שְׁרָה בָּהֶם פִּתּוֹ כו', וְאָתָא אִיהוּ וּמְתַמֵּהַּ וְכִי כו'. וּמַהָרַ"ם כָּתַב, דְּשָׁרָה דְּתַנָּא קַמָּא מַשְׁמַע דִּנְתִכַּוֵּן לִשְׁרוֹת, הָא נָפַל מֵיְדוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנַת שְׁרִיָּה כָּשֵׁר. הָא נְתִכַּוֵּן לִשְׁרוֹת בָּזֶה וְנָפַל בָּזֶה פָּסוּל. וְאָתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן לְמֵימַר אֲפִלּוּ נְתִכַּוֵּן:

פרק ב

משנה א

א **אַחַת.** נִתְבָּאֵר בַּחֲגִיגָה כְּשֶׁנִּטְמְאָה יָדוֹ אַחַת, לֹא תִטַּמֵּא הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן כְּשֶׁנִּטְמְאוּ שְׁנֵיהֶם מְטַהֲרָן אַחַת אַחַת. וְכָל זֶה לִתְרוּמָה וְלֹא לְקֹדֶשׁ. הָרַמְבַּ"ם:

ב וְהוּא שֶׁאוֹתָהּ הַשִּׁטִּיפָה מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם. תּוֹסָפוֹת:

ג לְשִׁטִּיטָתִיהּ בְּרֵישׁ פֶּרֶק קַמָּא, דְּנוֹתְנִים לַיָּדַיִם, אַמַּיִם שְׁנִיִּים קָאֵי:

ד הַיְנוּ לַפֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן. אֲבָל לְהָרַמְבַּ"ם, מְפֹרָשׁ בְּנָסְחַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּקָאֵי אַמַּיִם שְׁנִיִּים, שֶׁאִם נָפַל כְּכָר שֶׁל תְּרוּמָה בְּאֵלּוּ מַיִם שְׁנִיִּים, טָהוֹר לְתַנָּא קַמָּא כְּמוֹ בְּמַיִם שְׁנִיִּים דְּעָלְמָא. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר שֶׁמְּטַמְּאִין כְּכָר שֶׁל תְּרוּמָה כְּמוֹ מַיִם רִאשׁוֹנִים שֶׁהֵם תְּחִלָּה, הוֹאִיל וּמַיִם רִאשׁוֹנִים הָיוּ שְׁטִיפָה אַחַת לִשְׁתֵּי הַיָּדַיִם:

משנה ב

ה דְּאִלּוּ מֻרְבִּיעִית, הָא סְבִירָא לֵיהּ לְתַנָּא קַמָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּהַמַּיִם גַּם כֵּן נִטְהָרוּ. וַהֲלָכָה כְּוָתֵיהּ:

ו קָשֶׁה, דְּזֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְרַבִּי מֵאִיר דְּמַצְרִיךְ מַיִם שְׁנִיִּים אַף לְדַאֲתוּ מִשְּׁיָרֵי טָהֳרָה כְּשֶׁנָּטַל שְׁתֵּי יָדָיו, וּכְבָר כָּתַב דְּאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמַה שֶּׁכָּתַב אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר הַיְנוּ לְהָרַמְבַּ"ם, אֲבָל לַפֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן, הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. וְכֵן כָּתַב הָרַ"שׁ בְּהֶדְיָא. וְתֵדַע, דְּהָא לְהָרַמְבַּ"ם לֹא אָמְרוּ פָּחוֹת מֵרְבִיעִית אֶלָּא בְּמַיִם שְׁנִיִּים:

ז **תְּרוּמָה**. מִזֶּה מוֹכִיחַ הָרַמְבַּ"ם דְּלֹא הִצְרִיכוּ מַיִם שְׁנִיִּים אֶלָּא לִתְרוּמָה, אֲבָל לְחֻלִּין אַף בָּרִאשׁוֹנָה נִטְהֲרוּ הַיָּדַיִם [וּמִמֵּילָא דְּהוּא הַדִּין הַמַּיִם], וְכִי נָפַל עֲלֵיהֶן כִּכָּר שֶׁל חֻלִּין, טָהוֹר. וּשְׁאָר הַפּוֹסְקִים מַצְרִיכִים אַף לְחֻלִּין מַיִם שְׁנִיִּים. וּמִדְּנָקַט בְּמַתְנִיתִין תְּרוּמָה, נִרְאֶה לִי דְּאַף דִּלְדִבְרֵיהֶם טָהוֹר הַכִּכָּר, דְּכֵיוָן דִּנְטִילַת יָדַיִם לְחֻלִּין רַק מִשּׁוּם סְרָךְ תְּרוּמָה הוּא, הֵקֵלּוּ לְעִנְיַן טֻמְאָה, דְּהֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ. וּמֵהַאי טַעֲמָא נִרְאֶה לִי דְּלֹא קָשֶׁה אֵיךְ הַשְּׁנִיִּים טְהוֹרִים, הָא הָרִאשׁוֹנִים טִמְּאוּ וִיטַמְּאוּ הַיָּדַיִם וְהַיָּדַיִם שְׁנִיִּים, דְּהֵם אָמְרוּ כוּ'. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ח שֶׁנִּטְמְאוּ מֵחֲמַת יָדָיו וְחוֹזְרִין וּמְטַמְּאִין אֶת הַיָּד. בֵּית יוֹסֵף:

ט וְכָל דָּבָר הַחוֹצֵץ בַּגּוּף, חוֹצֵץ בַּיָּדַיִם לְחֻלִּין. גְּמָרָא:

י וַאֲפִלּוּ לַפֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָרַ"ב בְּרֵישׁ פֶּרֶק, יֵשׁ לוֹמַר דְּלֹא מַצְרִיךְ שְׁתֵּי פְּעָמִים אֶלָּא לְטַהֵר הַמַּיִם לְעִנְיַן טֻמְאַת כִּכָּר. אֲבָל הַיָּדַיִם נִטְהֲרוּ בְּפַעַם אַחַת כְּשֶׁאֵין דָּבָר חוֹצֵץ:

משנה ג

יא בְּאוּר הָעִנְיָן, שֶׁאֵין הַיָּדַיִם מְטַמְּאִין מַשְׁקִין אֶלָּא עַד הַפֶּרֶק. וְכֵן אֵין מַיִם שְׁנִיִּים מְטַהֲרִים הָרִאשׁוֹנִים אֶלָּא בְּעוֹדָן בְּתוֹךְ הַפֶּרֶק. וְחוּץ לַפֶּרֶק דְּרֵישָׁא וְסֵיפָא, הוּא שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הַפֶּרֶק וְיָצְאוּ אַחַר כָּךְ חוּץ לַפֶּרֶק. בֵּית יוֹסֵף:

יב וְגַם אֶת הַיָּד. הָרֹא"שׁ:

יג לְפִי שֶׁהֵם כֻּלָּם בְּמַדְרֵגַת יָד אַחַת אָנוּ חוֹשְׁבִים אוֹתָם. הָרַמְבַּ"ם:

יד דְּאִם הָיָה חֲצִי לֹג לַחֲמִשָּׁה וּכְשֶׁהִשְׁמִשׁ שׁוֹפֵךְ מַיִם עַל יְדֵיהֶם וְנִשְׁאַר בַּכְּלִי רְבִיעִית לַשְּׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים, מַהֲנֵי נְטִילָה, וּסְפֵק יָדַיִם טְהוֹרוֹת. הָרַ"שׁ:

משנה ד

טו **שְׁנֵי כוּ**'. מִשּׁוּם בָּבָא דְּיָדָיו אַחַת כּוּ', נָקַט בְּכֻלְּהוּ שְׁנֵי כִּכָּרוֹת, אַף עַל גַּב דְּבַחַד הָוֵי מָצֵי לְאַשְׁמְעִינַן:

פרק ג

משנה א

א **הַמַּכְנִיס כּוּ**'. כָּל הָנֵי דְּבְפִרְקִין, לֹא מִשְׁמְנָה עָשָׂר דָּבָר הֵן, חוּץ מִכִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ. דְּהָנֵי אֲפִלּוּ בְּיָדַיִם טְהוֹרוֹת מַיְירֵי, וְדִשְׁמְנָה עָשָׂר דָּבָר בִּסְתָם יָדַיִם הוּא:

ב לְשׁוֹן הָרַ"שׁ, כְּלוֹמַר מַה שֶּׁלֹּא מָצִינוּ הוּא מִשּׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר:

ג לְפִי שֶׁאֵין כֵּלִים מְקַבְּלִים טֻמְאָה מִוָּלָד אֶלָּא מִמַּשְׁקִין, וְנָקַט נַמִּי אֳכָלִים אַף עַל פִּי שֶׁמִּטַּמְּאִים מִוָּלָד, שֶׁהֲרֵי מוֹנִין בָּהֶם רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי:

ד מְבֹאָר. כְּלוֹמַר, אֵינָךְ צָרִיךְ לְהִסְתַּפֵּק, כִּי כְּבָר מְפֹרָשׁ הַדָּבָר הֵיטֵב. מַהֲרַ"ם:

משנה ב

ה **כֹּל כּוּ**'. הַאי כְּלָלָא לָאו כְּרַבָּנָן דִּלְעֵיל דְּאָמְרֵי בְּוָלָד אֵין מְטַמֵּא אֶלָּא כְּדִמְסַיֵּם דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

ו מִדְּסָתָם וְלֹא פֵּרֵשׁ בְּמַאי קָמַיְירֵי, נִרְאֶה דְּבַתְּרוּמָה פְּלִיגִי. וּמִשּׁוּם הָכִי נַמִּי כָּתַב דְּאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּלַקֹּדֶשׁ קַיְמָא לַן דְּהַיְד מְטַמְּא הַשְׁנָיָה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ז **כִּתְבֵי כּוּ**'. וְהָא דְּלֹא מַיְתֵי מֵאוֹכֶל אֹכֶל שֵׁנִי שֵׁנִי, דִּפְסוּל גְּוָיָה שָׁאנֵי. הָרַ"שׁ:

ח הַיְינוּ לַקֹּדֶשׁ. אֲבָל לַתְּרוּמָה, מִשְׁמְנָה עָשָׂר דָּבָר הוּא. וְאַף דְּהָכָא בִּתְרוּמָה קָיְמִינַן, נִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר דְּאֵין לָהֶם עִקָּר מִן הַתּוֹרָה:

ט וְקָשָׁה, דַּהֲוָה לֵיהּ לִמְנוֹת בִּשְׁמְנָה עָשָׂר דָּבָר, יָדַיִם הַבָּאִים מֵחֲמַת סֵפֶר. וְאַף דְּלֹא הָוּוּ יוֹתֵר מִשְּׁמְנָה עָשָׂר דְּכוּלְּהוּ חֲדָא גְּזֵרָה הִיא וְכִדְמַשְׁמַע בְּהָרַ"ב סוֹף פֶּרֶק ט"ו דְּכֵלִים, מִכָּל מָקוֹם הֲוָה לֵיהּ לְפָרֵשׁ כֵּן, דְּנִפְקָא מִנַּהּ דְּהָכָא אֲפִלּוּ טְהוֹרוֹת לְגַמְרֵי וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּרֵישׁ פִּרְקִין:

משנה ד

י **שֶׁמִּלְמַעְלָן כּוּ**'. וְהוּא הַדִּין לְבֵין הַדַּפִּין. וְלֹא אֲתָא אֶלָּא לַאֲפוֹקֵי כְּשֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יא **עָמוּד**. כִּי אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר בַּסּוֹף, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה לוֹ עָמוּד שֶׁיִּגָּלֵל עָלָיו הַסֵּפֶר וְתִכָּלֵל אוֹתוֹ קְדֻשַּׁת הַסֵּפֶר, עֲדַיִן הוּא חֹל, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיַּחְתְּכֶנּוּ. הָרַמְבַּ"ם:

משנה ה

יב **כְּדִבְרֵי בֶן עַזַּאי**. דְּמִדְּבֶן עַזַּאי תְּנֵי בַּהֲדֵדֵי שִׁיר הַשִּׁירִים וְקֹהֶלֶת, שְׁמַע מִנַּהּ שֶׁקִּבֵּל שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם הָיְתָה הַמַּחֲלֹקֶת וְנִמְנוּ וְגָמְרוּ שֶׁיִּטַּמְּאוּ. וְהֵיכִנוּ שֶׁעַל דִּבְרֵי בֶן עַזַּאי שָׁנָה לָנוּ רַבִּי דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁחוֹלֵק עָלָיו. דְּאִי גַּם לְבֶן עַזַּאי לֹא נֶחְלְקוּ עַל שִׁיר הַשִּׁירִים, הָיָה לוֹ לְסַדֵּר דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא קֹדֶם לְבֶן עַזַּאי כוּ'. לְכָךְ הֵעִיד רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁכִּדְבְרֵי בֶן עַזַּאי כֵּן הוּא, בֵּין לְעִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת בֵּין לְעִנְיַן הַגְּמָר:

פרק ד

משנה א

א וְקַשֶּׁה, דְּאִם כֵּן גַּם קֹדֶם שֶׁנִּסְדְּקָה תְּהֵא טְמֵאָה מִדְּרָס, כְּמוֹ תֵּבָה שֶׁפְּתָחָהּ מִצַּדָּהּ. אֲבָל בְּפֶרֶק כ' דְּכֵלִים מִשְׁנָה ב' כְּתַב הָרַ"ב, שֶׁכְּשֶׁנִּסְדְּקָה אֵינָהּ רְאוּיָה אֶלָּא לִשְׁכִיבָה, וּכְשֶׁלֹּא נִסְדְּקָה אוֹמְרִים לוֹ עָמֹד. וְכֵן פֵּרֵשׁ הָרַמְבַּ"ם. וְכֵן עִקַּר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ג

ב **עַמּוֹן כוּ'**. לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, וְרָאוּי לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂר וּתְרוּמָה בְּחוּץ לָאָרֶץ הַסָּמוּךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִצְרַיִם וְעַמּוֹן וּמוֹאָב וּבָבֶל. וְכָל זֶה מִדְּרַבָּנָן:

ג **מַעֲשַׂר עָנִי**. וּבְדִין הוּא דַּאֲפִלּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה לֹא נִתְקַן, אֶלָּא הַכֹּל מַעֲשַׂר עָנִי, אֶלָּא שֶׁלֹּא רָצוּ לְחַלֵּק כָּל כָּךְ מִשְּׁאָר שָׁנִים. תּוֹסָפוֹת:

ד **מַחְמִיר**. שֶׁמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי קֹדֶשׁ, וּמַעֲשַׂר עָנִי חֹל. הָרַמְבַּ"ם:

ה **וְהַתְּרוּמָה**. וְסוֹף הַפָּסוּק, הָבִיאוּ כוּ', אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי:

ו **אֵצֶל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**. לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה אֵצֶל הַמִּנְיָן, מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת, שֶׁעַל יְדֵי כֵן בֵּרְכוּהוּ. הָרַמְבַּ"ם:

ז **אַל תָּחֹשּׁוּ**. אַל יְהֵא לָכֶם שׁוּם חֶשְׁשׁ וְגִמְגּוּם, שֶׁהֲרֵי הִסְכַּמְתֶּם לַהֲלָכָה. רַשִׁ"י:

ח וְהָא דְּקָתָנֵי וְהַנִּדּוֹן שֶׁלְּפָנֵינוּ מַעֲשֶׂה זְקֵנִים, הֵיכִנוּ מִקַּמֵּי דִּידְעֵי לְעֵדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

משנה ד

ט **הַכָּתוּב אוֹמֵר כוּ'**. וְקַשֶּׁה, מַאי סָלְקָא דַּעְתַּיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, מִי לֹא יָדַע בְּכָל אֱלֹהָ. וְגַם הַגֵּר שֶׁדָּחַק וְכָנַס בְּתוֹךְ חֲכָמִים מִסְתָּמָא יָדַע הַמִּקְרָא וְלָמָּה שָׁאַל. וְנִרְאֶה לִי, דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל יָדַע מִזֶּה שֶׁסַּנְחֵרִיב בִּלְבֵּל וְשָׁאֵת הָיְתָה שְׁאֵלַת הַגֵּר, אֶלָּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל סָבַר שֶׁיֵּשׁ בַּפָּסוּק תֵּרֵי לֹא יָבֹא, שֶׁיִּרְצֶה לֶאֱסֹר לָנוּ אַף בִּזְמַן שֶׁיְּהֵא סָפֵק. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ חָשַׁב שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁרַבָּן גַּמְלִיאֵל סוֹבֵר סָפֵק אַחַר וּמֵיתֵי מִלֹּא יָבֹא. וְהֵשִׁיב שֶׁיֵּשׁ לְהַתִּיר מֻחְמֶת בִּלְבּוּל. וְאָמַר לוֹ

רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַכָּתוּב כוּ' אַף אֲנִי יוֹדֵעַ בִּלְבוּל כוּ' וְעַל זֶה הָיִיתִי דּוֹרֵשׁ הַמִּקְרָא דְּאָתֵי לַאֲתוֹיֵי מִשּׁוּם דְּמִקְרָא מְסַיְּעַנִי וְאַחַר כָּךְ אָשִׁיב. וְאָתֵי שַׁפִּיר מַאי דְּקָאָמַר וּכְבָר שָׁבוּ וּמְנָלֵיהּ, אֶלָּא דְּלָמַד בֵּן מִיתּוּרָא דִּקְרָא. וְהֵשִׁיב לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כוּ' וְשַׁבְתִּי כוּ', וְיִתּוּרָא לִדְרָשָׁא אַחֲרִיתִי, כְּמוֹ בְּמַמְזֵר שֶׁכָּתַב שְׁתֵּי פְּעָמִים לֹא יָבֹא וּמֵתֵר הַסָּפֵק מִן הַתּוֹרָה:

משנה ה

י וְעִבְרִית שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, גַּם כֵּן, עַל שֵׁם שֶׁכָּךְ הָיָה לְשׁוֹנָם שֶׁל בְּנֵי עֵבֶר הַנָּהָר. וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י אַבְרָהָם הָעִבְרִי, שֶׁבָּא מֵעֵבֶר הַנָּהָר:

יא לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה, וְלֹא יִפֹּל בּוֹ דִּמְיוֹן לְעוֹלָם לְפִי שֶׁאוֹתִיּוֹתָיו בְּלָתֵי מִתְדַּמּוֹת, וּלְפִי שֶׁאֵינוֹ נִדְבָּק אוֹת בְּאוֹת בְּשִׁיטַת כְּתִיבָתוֹ. וְאֵין כָּזֶה שְׁאָר הַכְּתִיבוֹת. הָרַמְבַּ"ם:

יב **הָעוֹר**. וּבִכְתִיבַת מְגִלָּה [מְגִלָּה פ"ב מ"ב] תְּנַן עַל הַסֵּפֶר, וּפֵרֵשׁ הָרַ"ב קְלָף, וּבְפֶרֶק ח' דְּשַׁבָּת מִשְׁנָה ג' דִּתְנַן הָעוֹר וּקְלָף, כָּל חַד מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשֵׁיהּ הוּא, וְלָכֵן צָרִיךְ עִיּוּן אַמַּאי סַגִּי הָכָא בְּעוֹר:

משנה ו

יג דּוּמְיָא דִּלְפִי חִבָּתָן שֶׁאָמְרוּ הֵם בָּעֲצָמוֹת דְּגַם כֵּן לָאו אֱמֶת הוּא, אֶלָּא קְרָא כְּתִיב אוֹ בְּעֶצֶם אָדָם, אֲבָל מָצִינוּ כֵּן בְּעוֹר הָאָדָם:

משנה ח

יד **שֶׁאַתֶּם כּוּ**'. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, כִּי אֵין זֶה גֵּרָעוֹן לְמֹשֶׁה וְאֵין בָּזֶה גְּדֻלָּה לַמֶּלֶךְ. שֶׁאָנוּ כּוֹתְבִין גַּם כֵּן ה' עִם פַּרְעֹה וְנַקְדִּים שֵׁם פַּרְעֹה כוּ'. הָרַמְבַּ"ם:

טו וּבְמַסֶּכֶת פֵּאָה דִּמְסַיֵּם כִּי הַשֹּׁחֵד יְעַוֵּר, הָא תָּנֵי וְגוֹ', וְנִתְכַּוֵּן לְסֵיפֵיהּ דִּקְרָא צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה: